

กำนันเป๊าะไม่ได้เป็นเจ้าพ่อภาคตะวันออก

Kamnan Poh and the Status of The Godfather of Eastern Region

ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว*

บทคัดย่อ

ในภาคตะวันออก อำนาจทางการเมืองมีลักษณะกระจายไปยังจังหวัดต่างๆ ทั้งภูมิภาคไม่ได้รวมศูนย์อำนาจไว้ในมือกำนันเป๊าะแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากในแต่ละจังหวัดต่างก็มีชนชั้นนำท้องถิ่นที่สถาปนาอำนาจผ่านตระกูลทางการเมืองที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละจังหวัด โดยชนชั้นนำท้องถิ่นเหล่านี้เป็นผู้มีบทบาทในการครอบงำการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดต่างๆ ของภาคตะวันออกดังนั้น กำนันเป๊าะจึงไม่ใช่ 'เจ้าพ่อภาคตะวันออก' ผู้ครอบงำการเมืองภาคตะวันออกแต่เพียงผู้เดียว อย่างที่นักวิชาการบางคนเข้าใจกัน

Abstract

In eastern region, the political power is distributed to the provinces all over the region has never been centralized only in the hand of Kamnan Poh, Kamnan means village headman, who was Chonburi headman. Due to the fact that the provinces have local political elites who have established their power via political

* ดร.ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว อาจารย์ประจำหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหาร
จัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

families vary in context. The local elites have the dominant role in the political decision of people in their province. Thus, Kamnan Poh has not been the godfather of eastern region who dominated all the area as some scholars understood.

บทนำ

ปิดตำนานเจ้าพ่อภาคตะวันออก “ปฏิบัติการ 120 วัน ในการสะกดรอยติดตามจับกุม นายสมชาย คุณปลื้ม หรือ กำนันเป๊าะ ผู้กว้างในภาคตะวันออก ผู้ต้องหาตามหมายจับศาลอาญาในคดีจ้างวานฆ่า นายประยูร สิทธิโชติ กำนันตำบลเสม็ด อ.เมือง จ.ชลบุรี และคดีทุจริตซื้อที่ดินเขาไม้แก้ว ซึ่งศาลตัดสินจำคุกทั้ง 2 คดีรวมกว่า 30 ปี โดยชุดปฏิบัติการพิเศษของกองปราบปราม ถือว่าเป็นผลงานลือลั่นแห่ง”¹

จับ “กำนันเป๊าะ” ปิดตำนาน “เจ้าพ่อผู้ยิ่งใหญ่แห่งภาคตะวันออก” ปฏิบัติการรวบ “กำนันเป๊าะ” ไม่ได้สำเร็จเพียงชั่วข้ามคืน แต่มันได้ถูกวางแผนกันอย่างลึบสุดยอดมาเป็นเวลาสองเดือนกว่า โดยที่แม้แต่ทีมสืบสวนบางคนยังไม่มีโอกาสรู้เลยว่าเป้าหมายในการจับกุมครั้งนี้ คือ กำนันคนดังที่มีบริวารว่านเครือมากมาย อีกทั้งยังมีลูกชายเป็นถึงรัฐมนตรีอีกด้วย”²

เป็นข่าวใหญ่ตามหน้าสื่ออยู่หลายวันหลังจากกำนันเป๊าะถูกจับกุมเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2556 เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่า

¹ คมชัดลึกออนไลน์. เจาะชีวิต ‘เจ้าพ่อภาคตะวันออก’. เว็บ. <http://www.komchadluek.net/detail/20130131/150663/%E0%B9%80%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B3%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B9%80%E0%B8%88%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81>.html. 23 พฤษภาคม 2556.

² ผู้จัดการ. จับ “กำนันเป๊าะ” ปิดตำนาน “เจ้าพ่อผู้ยิ่งใหญ่แห่งภาคตะวันออก”. เว็บ. <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=956000013715>. 2 กุมภาพันธ์ 2556.

เป็นการปิดตำนานเจ้าพ่อภาคตะวันออก เนื่องจากหลายทศวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการ สื่อมวลชน ตั้งสมญานามให้กำนันเปี๊ยะเป็นเจ้าพ่อภาคตะวันออก ผู้มากล้นด้วยบารมี ชื่อเสียง ความมั่งคั่ง และผู้ทรงอิทธิพลทางการเมืองและเป็นผู้กว้างขวางในภาคตะวันออกแต่เพียงผู้เดียว

กำนันเปี๊ยะ คือ เจ้าพ่อภาคตะวันออก พื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นพื้นที่อำนาจและเขตอิทธิพลของกำนันเปี๊ยะแต่เพียงผู้เดียว กำนันเปี๊ยะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมการเมืองของภูมิภาคแห่งนี้แต่เพียงผู้เดียว³ สะท้อนจากค่านิยมอำนาจของกำนันเปี๊ยะอย่างน่าสนใจ

“กำนันเปี๊ยะ คือ เจ้าพ่อภาคตะวันออก...” “กำนันเปี๊ยะ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดตัวจริง...”

“กำนันเปี๊ยะ คือ ผู้กว้างขวางแห่งภาคตะวันออก...”

แน่นอนว่าสำหรับชื่อเสียงบารมีทางการเมืองของกำนันเปี๊ยะในประเทศไทยนั้นน้อยคนที่จะไม่รู้จักชื่อกำนันเปี๊ยะ ในฐานะผู้กว้างขวางของภาคตะวันออกและผู้สร้างนักการเมือง (Politician Making) แห่งภาคตะวันออกไม่ว่านักการเมืองระดับท้องถิ่นนักการเมืองระดับชาติ ตลอดช่วง 30 ปีที่ผ่านมา บรรดา ส.ส. และหัวหน้าพรรคการเมืองในประเทศที่ต้องการได้รับชัยชนะในสนามการเมืองภาคตะวันออกต่างต้องขออาศัยบารมีความช่วยเหลือและการสนับสนุนทางทางการเมืองของกำนันเปี๊ยะแทบทั้งสิ้น เช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช บุญชู โรจนเสถียร คณิน บุญสุวรรณ ประโยชน์ เนื่องจำนงค์ พล.ต.ศิริ ศิริโยธิน พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ บรรหาร ศิลปอาชา หรือแม้กระทั่ง พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ก็ยังขอความช่วยเหลือจากกำนันเปี๊ยะตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

³ คมชัดลึกออนไลน์. เจาะชีวิต 'เจ้าพ่อภาคตะวันออก'. เว็บ. <http://www.komchadluek.net/detail/20130131/150663/%980%E0%B888%E0%B8B2%E0%B8B0%E0%B88A%E0%B8B5%E0%B8A7%E0%B8B4%E0%B895%E0%B980%E0%B888%E0%B989%E0%B8B2%E0%B89E%E0%B988%E0%B8AD%E0%B8A0%E0%B8B2%E0%B884%E0%B895%E0%B8B0%E0%B8A7%E0%B8B1%E0%B899%E0%B8AD%E0%B8AD%E0%B881.html>. 23 พฤษภาคม 2556.

แน่นอนว่าผู้เขียนไม่ปฏิเสธถึงชื่อเสียงและบารมีทางการเมืองของ กำนันเป้าะในแวดวงการเมืองไทยในรอบ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ผู้เขียน มีข้อสงสัยและไม่เชื่อในเรื่องความเป็นเจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียงของกำนันเป้าะ อย่างที่นักวิชาการจากส่วนกลาง และสื่อมวลชนที่มักจะสรุปว่า กำนันเป้าะคือ เจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียง ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการสรุปอย่างเลื่อนลอยและ ขาดการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบผู้เขียนเห็นว่าเป็นธรรมดาที่กำนันเป้าะและ คนในตระกูลคุณปลื้ม ผู้เขียนกล่าวอย่างนี้ผู้ไม่มีเจตนาอธิบายเพื่อช่วยแก้ต่าง ให้กับกำนันเป้าะ หรือคนในตระกูลคุณปลื้มแต่อย่างใด เพราะผู้เขียนไม่รู้จัก กำนันเป้าะ หรือคนในตระกูลคุณปลื้ม เป็นการส่วนตัว เพียงแต่ผู้เขียนเห็นว่าการที่นักวิชาการจากส่วนกลางและสื่อมวลชนมักจะสรุปว่า กำนันเป้าะ เป็น เจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียง ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในการพิจารณาอำนาจ การการเมืองของกำนันเป้าะ จึงเป็นประเด็นให้ผู้เขียนเสนอข้อถกเถียง เพื่อโต้แย้งถึงความเป็นเจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียงของกำนันเป้าะ

โดยผู้เขียนได้สรุปจากการศึกษาวิจัยของผู้เขียนที่ใช้เวลากว่า 10 ปี นับตั้งแต่ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ได้ร่วมกันผลักดันหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองและการ บริหารจัดการ (PEG) ณ มหาวิทยาลัยบูรพา นำไปสู่การเรียนการสอนและการ วิจัยด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองในระดับภูมิภาคเป็นครั้งแรกของประเทศไทย เพราะเห็นว่สังคมท้องถิ่นยังขาดองค์ความรู้ที่เป็นจริง เนื่องจากผ่านมการ เรียนการสอนในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยมักจะอิงและอาศัยทฤษฎีและ ประสบการณ์การอธิบายจากประเทศตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ซึ่งบางกรณี ไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย มูลเหตุดังกล่าวทาง ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และศ.ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ได้สนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยเพื่อสร้าง องค์ความรู้ใหม่ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองในระดับท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียง อย่างจริงจัง

ผู้เขียนจึงเริ่มต้นศึกษาอำนาจการเมืองท้องถิ่นในเชิงประวัติศาสตร์ด้วยการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการแสวงหาความรู้ ความจริงจากปรากฏการณ์ทางสังคมภายใต้บริบท (Contextual) ในทุกมิติ

ที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้นเป็นการสอบสวนมองภาพรวมทุกมิติ (Holistic Perspective) ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางการเมืองและการศึกษาอำนาจท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดจากฐานคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เข้ามาใช้เป็นวิธีวิทยา (Methodology) ในการศึกษาเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจและการเมืองท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียง

การศึกษาของผู้เขียนได้อาศัยแนวคิดวิชาเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นกรอบการศึกษาโดยตัวแทนของแนวคิดนี้ ได้แก่ Anderson⁴ ผาสุก พงษ์ไพจิตร⁵ และ Ruth McVey⁶ การวิเคราะห์ความเป็นเจ้าพ่อของนักวิชาการกลุ่มนี้ให้ความสำคัญทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองควบคู่กับในการวิเคราะห์การเกิดขึ้นและการมีบทบาทของเจ้าพ่อในสังคมไทยดั่งนั้น แนวการศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงนิยามเจ้าพ่อท้องถิ่นว่า เป็นนายทุนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น Anderson นิยามว่า เจ้าพ่อเป็นนายทุนนักการเมืองในลักษณะมาเฟียที่กลายมาเป็นผู้ยิ่งใหญ่ (boss) ในต่างจังหวัดโดยอาศัยการใช้ความรุนแรง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการเมือง การผูกขาดตลาดและการทำกิจการที่ผิดกฎหมายในขณะที่ผาสุกนิยามว่า เจ้าพ่อท้องถิ่นเป็นนายทุนท้องถิ่นที่มีอิทธิพลเหนือกฎหมายและเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นและ/หรือระดับชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยไม่จำเป็นต้องทำผิดกฎหมายหรือใช้ความรุนแรง

พิจารณาจากการนิยามของผาสุก “เจ้าพ่อท้องถิ่นเป็นนายทุนท้องถิ่นที่มีอิทธิพลเหนือกฎหมายและเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นและ/หรือระดับชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยไม่จำเป็นต้องทำผิดกฎหมายหรือใช้ความรุนแรง”

⁴ Benedict Anderson. "Murder and Progress in Modern Siam R". *New Left Review*. 181 (May-June 1990).

⁵ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. เจ้าพ่อ เจ้าพ่อน เจ้าที่. *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประจำปี ครั้งที่ 4 เรื่อง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: เราจะไปไหนกัน*. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-24 พฤศจิกายน 2536.

⁶ Ruth McVey. *Of greed and violence and other sins of progress. in Money and Power in Provincial Thailand*. Ed' by Ruth McVey. 2000.

จากคำนิยามดังกล่าวมานำมาพิจารณาจากกรณีภาคตะวันออกที่ผู้เขียนศึกษาจะพบว่าภาคตะวันออกทุกจังหวัดเจ้าพ่อทุกจังหวัด เพราะทุกจังหวัดมีนายทุนท้องถิ่นที่มีอิทธิพลเหนือกฎหมายและเข้าไปมีบทบาทการควบคุมการตัดสินใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและ/หรือระดับชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยนายทุนท้องถิ่นเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องทำผิดกฎหมายหรือใช้ความรุนแรงแต่อาศัยทุนทางเศรษฐกิจการเมืองที่ผ่านกระบวนการสะสมทุนมาอย่างยาวนาน จากคำนิยามดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าภาคตะวันออกไม่ได้มีเจ้าพ่อเพียงคนเดียว ดังนั้นก้านเปาะ ไม่ได้ เป็นเจ้าพ่อภาคตะวันออกตามคำอธิบายของนักวิชาการจากส่วนกลางและสื่อมวลชนในกรุงเทพฯ

จากศึกษาคำกรอรูปของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองของภาคตะวันออกพบว่าคำกรอรูปชั้นของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองของภาคตะวันออกนั้นมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัดของภาคตะวันออก ขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางบริบทของประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองของแต่ละจังหวัด การศึกษาของผู้เขียนพบว่า ในแต่ละจังหวัดของภาคตะวันออกต่างก็มีกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองหรือกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่น (Local Elite) ประจำอยู่ที่ทุกจังหวัด กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นเหล่านี้จะมีลักษณะเป็นนายทุนท้องถิ่นที่มีอิทธิพลเหนือกฎหมายและสามารถเข้าไปมีบทบาทการควบคุมการตัดสินใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและ/หรือระดับชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยนายทุนท้องถิ่นเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องทำผิดกฎหมายหรือใช้ความรุนแรงแต่อาศัยทุนทางเศรษฐกิจการเมืองและทุนทางสังคมที่ผ่านกระบวนการสะสมทุนมาอย่างยาวนาน เป็นปัจจัยและทรัพยากรหลักในการสร้างอำนาจให้กับตนเอง

⁷ การนิยามภาคตะวันออกของผู้เขียนนิยมโดยการแบ่งตามพื้นที่ภูมิวัฒนธรรม วิธีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคแห่งนี้เป็นสภาพการยอมรับของผู้คน เป็นสาระสำคัญ อันเนื่องจากการแบ่งพื้นที่ภาคตะวันออกในความหมายของรัฐไทย ในฐานะการจัดการปกครอง ประเทศไทยยังไม่มีการแบ่งภาคตะวันออกอย่างเป็นทางการและเป็นที่ยอมรับในระบบราชการ ทั้งนี้ในหลายกรณียังมีรวมกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก (อ่าวไทย) เข้ากับจังหวัดภาคกลาง ซึ่งมีภูมิวัฒนธรรมต่างกัน ในการแบ่งพื้นที่ตามภูมิวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน ประกอบด้วย 8 จังหวัด ดังนี้ 1. จังหวัดชลบุรี 2. จังหวัดสระแก้ว 3. จังหวัดฉะเชิงเทรา 4. จังหวัดนครนายก 5. จังหวัดปราจีนบุรี 6. จังหวัดระยอง 7. จังหวัดจันทบุรี และ 8. จังหวัดตราด

เมื่อเป็นเช่นนั้น กำนันเปี๊ยะจึงไม่มีสิทธิอันชอบธรรมอันใดที่จะเป็นเจ้าพ่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากการตัดสินใจการเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้ผูกขาดอำนาจอยู่ที่กำนันเปี๊ยะเพียงลำพังตามความเชื่อและองค์ความรู้เดิมที่สังคมไทยเรารู้และเข้าใจกันมากกว่า 3 ทศวรรษ ผ่านนักวิชาการจากกรุงเทพมหานครและสื่อมวลชน หากกำนันเปี๊ยะจะมีอิทธิพลในการตัดสินใจทางการเมืองก็จะมีเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรีเท่านั้นไม่ใช่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งภูมิภาคและเนื่องจากทุกจังหวัดก็มีกลุ่มชนชั้นนำมีอำนาจอิทธิพลในการครอบงำ ควบคุมและตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน

การศึกษาของผู้เขียนนอกจากพบว่า กำนันเปี๊ยะไม่ได้เป็นผู้ควบคุมครอบงำ และผูกขาดอำนาจการตัดสินใจทางการเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว เพราะทุกจังหวัดมีชนชั้นนำท้องถิ่นที่เป็นผู้ควบคุมและครอบงำการตัดสินใจทางการเมืองในระดับจังหวัด โดยกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของแต่ละจังหวัด การศึกษาของผู้เขียนยังพบว่าการสถาปนาอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อาศัยความได้เปรียบจากทรัพยากรทางการเมืองที่ผ่านการสะสมทุนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทั้งอำนาจทางการเมือง ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคมมาเป็นปัจจัยหลักในการสถาปนาอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่น การสถาปนาอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือถูกสถาปนาผ่านตระกูลทางการเมืองภายในจังหวัดนั้นๆ เช่น ตระกูลคุณปลื้ม ตระกูลเทียนทอง ตระกูลฉายแสง ตระกูลตันเจริญ ตระกูลปีตุเตชะ ตระกูลอรุณเวสสะเศรษฐ์ ตระกูลการุณ ตระกูลวิลาวัลย์ ตระกูลภุมมะกาญจนะ ตระกูลหงส์วิไล ตระกูลกิตติธเนศวร และตระกูลอิศระเสนารักษ์

โดยการสถาปนาอำนาจผ่านตระกูลของชนชั้นนำทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะคนในตระกูลเท่านั้นที่เป็นผู้ขับเคลื่อนการสถาปนาอำนาจแต่ยังหมายรวมถึง เครือญาติ เครือชาย พรรคพวก เพื่อนฝูง หุ่นส่วนทางธุรกิจ โดยทั้งหมดต้องเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของบ้านกัน

เหมือนคนในบ้านที่สามารถเข้าออกนอกในได้^๖ บ้าน / ตระกูล จึงเป็นฐานและแกนกลางอำนาจของชนชั้นนำทางการเมืองท้องถิ่น สะท้อนได้จากการเรียกชื่อที่มีนัยทางการเมืองในระดับจังหวัด เช่น บ้านใหญ่บางแสน บ้านใหญ่แปดริ้ว บ้านใหญ่พนมสารคาม บ้านใหญ่บ้านค่าย เป็นต้น

ชนชั้นนำท้องถิ่นที่สถาปนาอำนาจจากตระกูลหลักทางการเมืองในแต่ละจังหวัดจะมีบทบาทและอิทธิพลควบคุมและครอบงำอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดนั้นๆ ผ่านวันเวลายาวนานจนตกผลึกเป็นโครงสร้างอำนาจ (Power Structure) ทางการเมืองภายในจังหวัดจนสามารถควบคุมและครอบงำพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดได้

จากข้อมูลการศึกษาของผู้เขียนนั้นเป็นการชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอำนาจของกำนันเป๊าะไม่ได้เป็นผู้ครอบคลุมาอำนาจทางการเมืองทั้งภูมิภาคตามลำพังจนสามารถเป็นเจ้าของภาคตะวันออก เนื่องจากจังหวัดต่างมีชนชั้นนำท้องถิ่นที่สถาปนาอำนาจในรูปของตระกูลหลักทางการเมืองที่เป็นผู้ครอบงำและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการเมืองของประชาชนในแต่ละจังหวัด

เพื่อการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องบนฐานการศึกษาทางวิชาการผู้เขียนใคร่ขอเสนอลักษณะอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นในภาคตะวันออกที่ผู้เขียนศึกษาเพื่อความเป็นระบบผู้เขียนได้แบ่งลักษณะของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นทางการเมืองและโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออกออกเป็นระบบได้ 4 ลักษณะ ดังนี้^๗

1. จังหวัดที่โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบหัวอำนาจเดียวภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของตระกูลเดียว กล่าวคือลักษณะอำนาจของชนชั้นนำท้องถิ่นมีการกระจุกตัวของอำนาจทางการเมืองในตระกูลใหญ่เพียงตระกูลเดียว

^๖ การเข้า ออกออกในบ้านตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกและสังคมไทย ผู้ที่สามารถเข้าออกในบ้านได้นั้นต้องเป็นคนที่เจ้าของบ้านมีความไว้วางใจระดับหนึ่ง จึงจะสามารถให้เข้าออกในบ้านได้ เมื่อถึงเทศกาลสำคัญ เช่น วันเกิด วันสงกรานต์ บรรดาในกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นจะมีการเปิดบ้านให้เข้ามารดน้ำ อวยพรวันเกิด แต่ทั้งหมดก็ต้องอยู่บนฐานความเป็นพวกเดียวกันมีความรักศรัทธาต่อแกนกลางอำนาจ

^๗ โอฬาร ถิ่นบางเตียว. พัฒนาการของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออก: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง. 2554.

ของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 2 จังหวัดคือ จังหวัดชลบุรี มีตระกูลคุณปลื้มเป็นตระกูลหลักทางการเมือง จังหวัดสระแก้ว มีตระกูลเทียนทองเป็นตระกูลหลักทางการเมือง เนื่องจากตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองทั้ง 2 มีข้อได้เปรียบจากการมีฐานะทางเศรษฐกิจการเมืองที่เข้มแข็ง โดยผ่านกระบวนการสะสมทุนอย่างยาวนานจนมีฐานะมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเหนือกว่าตระกูลอื่นๆ มีเครือข่ายทางการเมืองที่กว้างขวางและมีฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์รายใหญ่ของจังหวัด

มีสายสัมพันธ์แนบแน่นกับข้าราชการในจังหวัดจนกลายเป็นเป็นผู้มีบารมีและทรงอิทธิพลทางสังคมและการเมืองจนเป็นเหตุให้เกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมืองได้อย่างเบ็ดเสร็จ (Monopolistic politics) ในจังหวัดภายใต้อำนาจของตระกูลและเครือข่ายพันธมิตรที่ตนเองสนับสนุนโดยปราศจากคู่แข่งทางการเมืองที่มีศักยภาพที่จะแข่งขันได้

อีกทั้งชนชั้นนำทางการเมืองในลักษณะนี้จะเป็นผู้กุมอำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในทางการเมืองพบว่าทั้งสองตระกูลการเมืองของ 2 จังหวัดต่างมีอำนาจและอิทธิพลสามารถควบคุมและครอบงำอำนาจทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้างขวางส่งผลการแข่งขันทางการเมืองภายในจังหวัดไม่มีคู่แข่งทางการเมืองที่มีศักยภาพที่จะแข่งขันได้ ชนชั้นนำท้องถิ่นเหล่านี้จะมีเครือข่ายและพันธมิตรทางการเมือง รวมทั้งเครือข่ายอุปถัมภ์ และยกระดับสถาปนาตระกูลเป็นบ้านใหญ่ในจังหวัด ที่มีหน้าที่คอยคุ้มครองดูแลสมาชิกและเครือข่ายการเมืองอย่างต่อเนื่องและมีการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างทั่วถึงในกลุ่มเครือข่ายการเมือง

ชนชั้นนำทางการเมืองเหล่านี้รักษาอำนาจของตระกูลด้วยการสืบทอดอำนาจไปยังคนในตระกูล เช่น บุตร หลาน เครือญาติ รวมทั้งเครือข่ายการเมืองที่ใกล้ชิดและจงรักภักดีด้วยการสนับสนุนให้เข้าสู่อำนาจเมืองระดับต่างๆ ภายในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และมีการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองแก่เครือข่ายการเมือง เพื่อรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตระกูลชนชั้นนำและเครือข่ายโดยอาศัยองค์การปกครองท้องถิ่นเป็นเวทีในการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมือง

2. จังหวัดที่มีโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบสองชั้นอำนาจภายใต้ อิทธิพลของ 2 ตระกูลใหญ่ ประกอบด้วย 1. จังหวัดฉะเชิงเทรามีตระกูลฉายแสง และตระกูลตันเจริญ 2. จังหวัดนครนายก ตระกูลกิตติเนศวร และตระกูล อิศระเสนารักษ์ โดยสองตระกูลในจังหวัดข้างต้นจะเป็นตระกูลที่มีและอำนาจ ทางการเมืองภายในจังหวัดเป็นผู้ควบคุมและครอบงำอำนาจทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนภายในจังหวัดโดยกระบวนการต่อสู้ เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองในจังหวัดจึงเป็นการต่อสู้แข่งขันกันระหว่าง 2 ชั่ว อำนาจภายใต้อิทธิพลของ 2 ตระกูลชนชั้นนำทางการเมือง

การเมืองภายในจังหวัดจะมีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นของ 2 ตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองในทุกๆ เวทีไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับชาติหรือ การเมืองระดับท้องถิ่น รูปแบบของการแข่งขันมีทั้งที่ส่งคนในตระกูล เครือญาติ หรือสนับสนุนทรัพยากรทางการเมือง เครือข่ายการเมืองในตระกูล โดยกระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจมีความเข้มข้นเนื่องจากไม่มีกลุ่มใดที่มี อำนาจเหนือกลุ่มใดอย่างเด็ดขาดแต่กลุ่มต่างมีฐานทางเศรษฐกิจการเมือง ที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายการเมืองในจังหวัดเท่าๆ กัน และเป็นตระกูลที่เครือข่าย อุปถัมภ์เท่าๆ ด้วยกันไม่มีกลุ่มใดที่มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองสูงสุด เจื่อนไชต์กล่าวจึงทำให้กระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองจึงมี ความเข้มข้น กระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจมีการแข่งขันกันทั้งก่อน การเลือกตั้งและภายหลังจากการเลือกตั้งเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมือง มีการแข่งขันช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกันทุกสนามการเมือง ไม่มีกลุ่มใด มีอำนาจเหนืออีกกลุ่มอย่างเด็ดขาดต่างฝ่ายต่างมีท่าทีพยายามเอาชนะเหนือ ฝ่ายหนึ่ง แม้ว่าการเลือกตั้งจะสิ้นสุดแล้วแต่การแข่งขันยังไม่สิ้นสุดแต่จะไป ต่อสู้กันในสภาท้องถิ่นเพื่อชิงความได้เปรียบของกลุ่มและการสร้างฐานทาง การเมือง

3. จังหวัดที่มีโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบสามชั้นอำนาจภายใต้ อิทธิพลทางการเมืองของ 3 ตระกูลชนชั้นนำท้องถิ่นกล่าวคือโครงสร้างอำนาจ ท้องถิ่นแบบสามชั้นอำนาจจะมีกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง 3 ตระกูลชนชั้น ผู้มีอำนาจทางการเมืองระดับจังหวัดที่ทรงอิทธิพลทางการเมืองสูงสุดภายใน

จังหวัด อำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดอยู่ภายใต้การครอบงำของสามตระกูลหลักที่มีส่วนควบคุมการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วย 1. จังหวัดระยอง ภายใต้อิทธิพลของตระกูลปิตุเตชะ ตระกูลอรุณเวสเสะเศรษฐ์ และตระกูลการุณ 2. จังหวัดปราจีนบุรี ภายใต้อิทธิพลของตระกูลวิลาวัลย์ ตระกูลภุมมะกาญจนะ และตระกูลหงส์วิไล

โดยตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองทั้ง 3 ตระกูลได้ผ่านกระบวนการสะสมทุนทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเข้มข้นต่อเนื่องจนเกิดบารมีและอิทธิพลทางการเมืองภายในจังหวัดมีการสร้างกลุ่มเครือข่ายการเมือง รวมทั้งเครือข่ายอุปถัมภ์ของแต่ละตระกูลอย่างชัดเจนมีการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างทั่วถึงในกลุ่มเครือข่ายการเมืองของตระกูล เงื่อนไขดังกล่าวทำให้ตระกูลชนชั้นนำทั้งสามตระกูลได้สถาปนากลายเป็นตระกูลชนชั้นนำผู้มีอำนาจทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างกว้างขวางและตกผลึกเป็นโครงสร้างอำนาจภายในจังหวัด

ลักษณะโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบสามชั่วอำนาจมีผลสัมพันธ์ต่อกระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดของแต่ละตระกูลชนชั้นนำทางการเมือง การศึกษาของผู้เขียนพบว่ามีทั้งรูปแบบการแข่งขันต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง มีทั้งแบบเผชิญหน้าระหว่างแกนนำของตระกูลชนชั้นนำด้วยกันในสนามการเมืองภายในจังหวัดทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น หรือการต่อสู้ผ่านเครือข่ายทางการเมืองของแต่ละตระกูล โดยที่ตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองจะสนับสนุนทรัพยากรทางการเมืองอยู่เบื้องหลัง โดยมีเป้าหมายหลักในการยึดกุมและขยายเขตอิทธิพลพื้นที่การเมืองของจังหวัดไว้ในเครือข่ายของตระกูลให้มากที่สุด

นอกจากรูปแบบการเผชิญหน้าของการต่อสู้ ในสนามการเมือง การศึกษายังพบว่ายังการประนีประนอมต่อรองทางการเมืองระหว่างตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองภายในจังหวัด มีการแบ่งสรรพื้นที่ทางการเมืองตามเขตอิทธิพลทางการเมืองของแต่ละตระกูล กระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของตระกูลชนชั้นนำและเครือข่ายการเมืองของแต่ละตระกูลการต่อสู้แข่งขัน

ระหว่างในทุกๆ เวทีการเมืองภายในจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่นเนื่องจากแต่ละตระกูลต้องการขยายเขตอิทธิพลและพื้นที่การเมือง

กรณีที่สามชั่วคราวอำนาจของตระกูลชนชั้นนำไม่สามารถประนีประนอมต่อรองทางการเมืองกันได้ ภายในกระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจกันได้จะมีความขัดแย้งกันสูงมากนำไปสู่กระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจมีความเข้มข้นรุนแรง หรือการความขัดแย้งภายในโครงสร้างอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดระยะยาว แต่ในกรณีชั่วคราวอำนาจทั้งสามตระกูลชนชั้นนำทางการเมืองภายในจังหวัดสามารถต่อรองประนีประนอมกันได้ มักจะมีการแบ่งพื้นที่ตามเขตอิทธิพลทางการเมืองของแต่ละตระกูล หรืออาจจะมีการฮั้วทางการเมืองภายในจังหวัดของตระกูลชั้นนำทางการเมือง

4. จังหวัดที่มีโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบไม่มีชั่วคราวที่ชัดเจน กล่าวคือ ลักษณะโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นที่ไม่มีชั่วคราวที่ชัดเจนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งและผู้เขียนค้นพบจากการศึกษาโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาของผู้เขียนพบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีโครงสร้างอำนาจแบบไม่มีชั่วคราวที่ชัดเจนประกอบด้วย 1. จังหวัดตราด 2. จังหวัดจันทบุรี

โดยมีสาระสำคัญโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นที่ไม่มีชั่วคราวที่ชัดเจน คือ ไม่มีชั่วคราวหรือตระกูลใดในจังหวัดสามารถสถาปนาอำนาจเพื่อควบคุมและครอบงำอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดได้อย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากแต่ละตระกูลการเมืองยังมีข้อจำกัดในด้านการสะสมทุนทางเศรษฐกิจการเมือง การสะสมทุนทางสังคม เครือข่ายอุปถัมภ์ และเครือข่ายการเมือง ยังไม่มีเอกภาพเพียงพอและมีความเข้มแข็งพอที่จะสามารถสถาปนาขึ้นเป็นชั่วคราวที่ทรงอิทธิพลทางการเมืองภายในจังหวัดได้

จากข้อจำกัดข้างต้นซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสถาปนาชั่วคราวของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่น ที่ไม่สามารถสถาปนาตระกูลเพื่อเป็นบ้านใหญ่ทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลเพื่อเข้าไปครอบงำและควบคุมอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัด เงื่อนไขดังกล่าวมีผลสัมพันธ์กับกระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจ

ทางการเมืองของกลุ่มอำนาจภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบไม่มีขั้วอำนาจที่ชัดเจน

เนื่องจากกระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของกลุ่มอำนาจที่ยังไม่เข้มแข็งมีความจำเป็นต้องจับมือเป็นพันธมิตรชั่วคราวในกระบวนการต่อสู้เข้าสู่อำนาจการเมืองในจังหวัด การจับมือเป็นพันธมิตรชั่วคราวของขั้วอำนาจที่หลากหลายภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบไม่มีขั้วอำนาจที่ชัดเจน การจับมือเป็นพันธมิตรทางการเมืองในลักษณะชั่วคราวมีลักษณะเป็นกลุ่มอำนาจทางยุทธศาสตร์ (Strategic power group) กล่าวคือเป็นการพยายามร่วมมือกันของกลุ่มอำนาจหลายกลุ่มในจังหวัดรวมตัวเป็นพันธมิตรชั่วคราวในการเข้าสู่อำนาจ

การที่ไม่มีขั้วอำนาจใดภายใต้โครงสร้างอำนาจในจังหวัดที่ทรงอิทธิพลทางการเมืองสูงสุดและสามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดได้สมบูรณ์เป็นผลให้อำนาจการเมืองมีลักษณะกระจายยังขั้วอำนาจทางการเมืองที่หลากหลาย เกิดพันธมิตรทางการเมืองใหม่ๆ ในสนามการแข่งขันเพื่อเข้าสู่อำนาจกระบวนการต่อสู้เพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองภายในจังหวัดไม่มีความรุนแรงเท่ากับโครงสร้างแบบสองหรือโครงสร้างอำนาจแบบสามขั้วอำนาจเพราะอำนาจทางการเมืองไม่ได้ผูกขาดอยู่กับชนชั้นนำกลุ่มใดหรือตระกูลใดเป็นพิเศษ

สรุป

จากการนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาของผู้เขียนเพื่อยืนยันและพิสูจน์ให้เห็นว่าลักษณะของอำนาจทางการเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะการกระจายไปยังจังหวัดต่างๆ ทั้งภูมิภาค และในจังหวัดต่างๆ ก็มีชนชั้นนำท้องถิ่นที่สถาปนาอำนาจผ่านตระกูลทางการเมืองมีลักษณะแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละจังหวัด

โดยชนชั้นนำท้องถิ่นเหล่านี้เป็นผู้มีบทบาทในการครอบงำการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เป็นผู้ครอบงำการเมืองภาคตะวันออกแต่เพียงผู้เดียวอย่างที่นักวิชาการจาก
กรุงเทพเข้าใจกันจนถึงกับขนานนามว่า กำนันเป๊าะ คือ เจ้าพ่อภาคตะวันออก
กำนันเป๊าะมีอำนาจและทรงอิทธิพลทางการเมืองแน่นอนแต่เฉพาะในพื้นที่
จังหวัดชลบุรีเท่านั้นไม่ใช่ทั้งภาคตะวันออก เพราะถ้ากำนันเป๊าะเป็นเจ้าพ่อ
ภาคตะวันออกแล้วป่าเหาะ (เสนาะ เทียนทอง) จะไปอยู่ที่ไหนคุณสุนทร วิลาวัลย์
ผู้กว้างขวางแห่งปราจีนบุรีจะทำอย่างไร

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

รายการอ้างอิง

- คมชัดลึกออนไลน์. เจาะชีวิต 'เจ้าพ่อภาคตะวันออก'. เว็บ. <http://www.komchadluek.net/detail/20130131/150663/%9%80%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B9%80%E0%B8%88%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B9%88%E0%B8%D%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81'.html> 23 พฤษภาคม 2556.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. เจ้าสัว เจ้าพ่อ เจ้าที. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ประจำปี ครั้งที่ 4 เรื่อง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: เราจะไปไหนกัน. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-24 พฤศจิกายน 2536.
- ผู้จัดการ. จับ "กำนันเป๊าะ" ปิดตำนาน "เจ้าพ่อผู้ยิ่งใหญ่แห่งภาคตะวันออก". เว็บ. <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9560000013715>. 2 กุมภาพันธ์ 2556.
- ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว. พัฒนาการของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออก: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง. ปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิต, สาขา รัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.
- Anderson, B. "Murder and Progress in Modern Siam R". *New Left Review*. 181 (May-June 1990).
- McVey, R. OF greed and violence and other signs of progress. in *Money and Power in Provincial Thailand*. Ed' by Ruth McVey. Singapore: ISEAS, Chiangmai; Silkworm, 2000.